

ВІДТВОРЕННЯ ЛЕКСИЧНИХ ОДИНИЦЬ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ, ЩО НАЛЕЖАТЬ ПОСТРАДЯНСЬКОМУ ПЕРІОДУ, В АНГЛОМОВНОМУ ДИСКУРСІ

19. Філологія та журналістика

19.1 Філологія

Ключові слова: пост-радянський період, лексичні одиниці, стилістично забарвлена лексика, переклад.

Пост-радянський період, як і будь-який інший соціально-історичний період в житті країни, мав великий вплив на розвиток української мови та культури. Зокрема характерною особливістю тих часів було існування різноманітних антисоціальних або замкнених соціальних груп (правопорушників, крамарів, ремісників, в'язнів тощо) та емоційно забарвленої лексики низького й фамільярного стилю. З плином часу така лексика стала невід'ємною частиною української розмовної, а зараз все частіше й літературної мов, оскільки тенденцією останніх років є зближення «простої», народної та літературної мов. Така лексика є стилістично забарвленою оскільки вона відображає колорит нації та країни, і специфіку соціального стану в, даному випадку, пост-радянський період.

Беручи до уваги сучасний соціо-культурний стан українського суспільства та політичну ситуацію у країні постає важлива проблема: як саме відтворити таку стилістично забарвлену лексику англійською мовою, аби передати увесь колорит та при цьому не втратити зміст та особливості твору. У процесі перекладу зустрічаються дві різні культури та способи життя, національні особливості націй, різні літератури та епох, різні рівні розвитку країн та традиції. Тому, умовою правильного донесення до читача своєрідності та унікальності іншого народу є володіння знаннями про відтворювану дійсність [10].

Проаналізувавши приклади лексичних одиниць, що належать до пострадянського періоду можна виділити чотири основні групи:

- лексичні одиниці загального вжитку (*хлопці, селяк, військовослужбовець, бути не в курсі справ, товариство, хабар*);
- ідіоматичні вирази (*горе ти моє, накритись мідним тазом, проковтнути язика*);
- сленгізми (*патякати, бабки, органи*);
- жаргонізми (*привальна, порвати когось, обцар, відмазати когось, кинути, братва, братани*).

Лексичні одиниці загального вжитку використовуються всіма носіями літературної мови. Використання цих слів нічим не обмежене, вони складають активний словник української мови і використовуються у всіх стилях, тому називаються стилістично нейтральними [7]. Переклад таких одиниць не становить особливої проблеми адже вони входять до активного вокабуляру перекладача або ж присутні у словнику.

Ідіоматичні вирази це усталені експресивні засоби з самостійною семантикою [7]. Ідіоматичні вираження притаманні всім мовам і несуть в собі відбиток культурного та історичного розвитку народу. Пов'язано це з тим, що фразеологізми відображають реалії того чи іншого народу – звичаї, імена та назви міст [4].

Слова які точно передають колорит певної культури або нації називаються реаліями [7]. Отже, слова-реалії – перекладознавчі категорії, які відіграють першорядну роль у відображенні соціально-історичного та культурного контексту, надають національного забарвлення [8].

Сленг – це відносно стійкий для певного періоду, широко вживаний, стилістично маркований (знижений) лексичний пласт (іменники, прикметники та дієслова, що позначають побутові явища, предмети, процеси та ознаки), компонент експресивного просторіччя, що

входить в літературну мову [2]. Крім своєрідного лексичного складу, сленг характеризується й своєрідною манерою вимови, варіантами морфологічних форм, певними типовими синтаксичними конструкціями [5].

Переклад ідіоматичних виразів та сленгових одиниць здійснюється шляхом пошуку безпосередніх відповідників у мові перекладу, описово, або за допомогою контекстуальної заміни. Якщо ідіома або сленгова одиниця немає еквіваленту використовується дослівний переклад або калькування щоб зберегти образність оригіналу [9].

Жаргонізми це функціональний підвид просторічного мовлення, що перебуває за межами літературної мови [7]. Залежно від віку, вподобань, діяльності виділяють жаргон дитячий, студентський, кримінальний, комп'ютерний та інші [14].

Існують наступні способи перекладу стилістично забарвленої лексики:

1. переклад за допомогою безпосереднього відповідника чи функціонального аналога наявного в цільовій мові [12]. Такий шлях перекладу найкраще передає колорит лексичної одиниці без значної втрати змісту тексту;

2. за відсутності варіантних відповідників можна використати прийом компенсації, який полягає у в тому, що елементи змісту, втрачені при перекладі одиниці в оригіналі, передаються іншим засобом [10];

3. контекстуальна заміна, використання у перекладі іншого слова або словосполучення (чи виразу) який відповідає слову або словосполученню оригіналу [1];

4. описовий переклад, тобто пояснення чи визначення поняття в мові перекладу [1];

5. нейтралізація лексичних одиниць, що призводить до втрати змісту твору та викривлення значень [4].

Залежно від групи, до якої належить лексична одиниця, здійснюється вибір перекладацьких стратегій.

1. Одиниці даної групи, які передають загальнозрозумілі явища та поняття, перекладаються способом пошуку прямих еквівалентів та контекстуальної заміни. Лексичні одиниці загального вжитку перекладають таким чином:

- шляхом безпосереднього еквіваленту: *селяк* – *hill-billy*, *військовослужбовець* – *private*, *сквер* – *public garden*, *телень* – *moron*, *котлета* – *cutlet*, *бути не в курсі справ* – *to be out of the loop*, *підписка про невиїзд* – *undertaking not to leave a place*, *стули пельку* – *shut it!, can it!*.
- контекстуальна заміна: *райвідділ* – *district office*, *бої без правил* – *close combat*, *товариство* – *brotherhood*, *дембель* – *to serve one's time*.

На мою думку такі способи перекладу у даному випадку є досить доречними та правильними, хоча й певною мірою вони не відповідають оригіналу саме стилістично. Зокрема, переклад *дембель* – *to serve one's time* не відображає те стилістично забарвлене значення, яке присутнє в оригіналі.

2. Приклади ідіоматичних виразів, що подані нижче, надзвичайно колоритні та стилістично забарвлені. Якщо порівняти їх з лексикою загального вжитку то вони є досить своєрідними, тому перекладати їх потрібно дуже обережно. Наприклад:

- Шляхом нейтралізації значення: *не останні люди* – *pretty big people*, *проковтнути язик* – *to be dumb*, *зробити з когось рагу* – *to rip into pieces*, , *накритись мідним тазом* – *is done with*.
- Безпосереднім відповідником: *перегризти комусь горлянку* – *choke to death*, *горе ти моє* – *what a tragedy*, *не кисни* – *don't mope*.

У перекладі англійською мовою значення майже усіх одиниць нейтралізоване, тобто вони перетворились на нейтральну лексику що значно спотворює їх роль у тексті оригіналу та зміст в цілому. Наприклад,

накритись мідним тазом – *is done with* означає не просто покінчити з чимось, як це показано в перекладі, а швидше що якась справа провалилась, або щось не вийшло з певних причин.

3. Переклад сленгових одиниць становить собою певну проблему, адже явище сленгізмів переважно виникає на історичному або соціальному підґрунті країни та мови, тож воно є індивідуальним для носіїв різних мов. Проте у даному випадку переклад цих лексичних одиниць за допомогою варіантних відповідників є досить доречним та правильним. Наприклад: **паякати** – *blabber*, **бабки** – *dough*, **органи** – *services*, **поляна** – *territory*, **охолонь** – *back off*, **понти** – *show off*, **кент** – *pig*, **дядько** – *buddy*, **башка** – *head*. На відміну від інших груп сленгізми зберегли в англійському варіанті своє початкове стилістичне забарвлення.

Найбільш цікаву в аспекті стилістичного забарвлення групу становлять жаргонізми. Основним способом перекладу таких лексичних одиниць є нейтралізація: **сперти (вкрати)** – *get from*, **привальна** – *stopping place*, **ніти по злодійській** – *become a gangster*, **порвати когось** – *get done with*, **головоріз** – *cutthroat*, **закрити когось** – *get rid of*, **общак** – *stash*, **п'ятірка** – *five*, **заягти на дно** – *keep low*, **ментура** – *precinct*, **щеня** – *freak*, **відмазати** – *to nib*, **кинути** – *to con, to dupe*, **підстава** – *frame up*, **братани** – *guys*, **братва** – *brothers*. Переклад виконано за допомогою стилістично нейтральних слів, тому вони не передають атмосферу пост-радянського періоду та тих антисоціальних груп в яких вони виникли. Зокрема, **заягти на дно** – *keep low* означає не просто не висовуватися, а знайти схованку, «хату», обірвати на певний час всі контакти.

В результаті проведеного аналізу можна зробити висновок, що більшість лексичних одиниць перекладено способами контекстуальної заміни та підбору безпосередніх еквівалентів. Такі способи відтворення є досить доречними у ряді випадків, особливо для лексичних одиниць загального

вжитку. Щодо сленгу та жаргонізмів, то такі способи перекладу не є вдалимi, адже втрачається їх стилістичне забарвлення, що призводить до викривлення змісту.

Перекладом повинна займатися людина, добре обізнана у культурі та соціальному складі населення країни, з мови якої вона перекладає. Тому, на мою думку, для повнозначної передачі змісту такої лексики потрібно досліджувати жаргонізми та сленгізми англійської мови, порівнювати соціальне та загальнополітичне становище у період, коли вони з'явилися, та шукати найкращі варіантні або контекстуальні відповідники.

У випадках коли використати один з вищезазначених способів не можливо краще використати компенсацію або описовий переклад. Звичайно ж, це робить лексичні одиниці менш колоритними, але таким чином можна зберегти текст оригіналу та передати його зміст.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бархударов Л. С. Язык и перевод (Вопросы общей и частной теории перевода) / Леонид Степанович Бархударов. – М. : «Международ. отношения», 1975 г. – 240 с.
2. Бондаренко К. Співвідношення сленгової лексики української та англійської мов: лексикографічний та перекладацький аспекти // Наукові записки. – Серія: Філологічні науки / Збірник наукових праць. – Вип. 81(4). – С.141 – 146.
3. Введенська Т. Ю. Прагматичні аспекти науково-технічного перекладу // Фаховий та художній переклад: теорія, методологія, практика: матеріали доповідей VI Міжнародної науково-практичної конференції 5-6 квітня 2013 р. / за заг. ред. А.Г. Гудманяна, С. І. Сидоренка. – К. : Аграр Медіа Груп, 2013. – С. 62–67.
4. Влахов С., Флорин С. Непереводимое в переводе. – М. : Международные отношения, 1980. — С. 18–93.
5. Гальперін І.Р. Про термін «сленг» // Питання мовознавства. № 6. 1956. – С.107 – 114.
6. Демецька В. Адаптація як поняття перекладознавства й культурології / В. Демецька // Вісник СумДУ. Серія “Філологія”. – 2007. – №1. Том 2. – С. 96-102.
7. Енциклопедія українознавства : Словникова частина : [в 11 т.] / Наукове товариство імені Шевченка, гол. ред. проф., д-р Володимир Кубійович. – Париж, Нью-Йорк : Молоде життя, Львів ; Київ : Глобус, 1955–2003.
8. Зорівчак Р. П. Реалія і переклад (на матеріалі англomовних перекладів української прози) / Р. П. Зорівчак. – Львів : Вид-во при Львів. ун-ті, 1989. – С. 84 – 150.

9. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури / Карабан В. І. – Вінниця : Нова книга, 2001. – 272 с.
10. Кияк Т. Р. Перекладознавство [підручник] / Т. Р. Кияк, А. М. Науменко, О. Д. Огуй. – К. : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2008. – 543 с.
11. Коптілов В. В. Теорія і практика перекладу / В. В. Коптілов. – К. : Юніверс, 2002. – 280 с.
12. Корунець І. В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад): Підручник / І. В. Корунець. – Вінниця: «Нова Книга», 2001. – 448 с.
13. Миньяр-Белоручев Р.К. Общая теория перевода и устный перевод. – М.: Воениздат, 1980. – 237 с.
14. Ставицька Л. Український жаргон. Словник: Містить близько 4070 слів і понад 700 стійких словосполучень. – К. : Критика, 2005. – 496 с.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

15. Серіал «Бригада» та його переклад англійською. – 2002 – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.dailymotion.com/video/xt78vy_brigada-2002-episode-01-subtitles-en-slo-bg_shortfilms
16. Venedikt Erofeev Moscow to the End of the Line. – 1992 []
17. Ерофеев В.В. Москва – Петушки. – Прометей, 1973 []